

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, JURISPRUDENCE, ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

**ՀԱՎԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՏԼՁԳՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՆՁԻՆ ԲՈՒՆԵԼԻՍ
ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ԶՐԵԱԿԱՆ
ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ***

ՀՏԴ 343.2/7

10.52063/25792652-2022.3.14-49

ՀԱՅԿ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

*Մոլվսես Խորենացու անվան համալսարանի
իրավագիտության ամբիոնի դասախոս,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
ք. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
haykamkrtchyan@gmail.com*

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել և բացահայտել հակաիրավական ոտնձգություն կատարած անձին վնաս պատճառելու ինստիտուտի քրեաիրավական որոշ առանձնահատկությունները, դրա տեղը արարքի հանցավորությունը բացառող հանգամանքների շարքում, դրա տարբերությունը արարքի հանցավորությունը բացառող այլ հանգամանքներից: Հանցավորության կանխման կարևոր քրեաիրավական ինստիտուտներից է հանցանք կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելը: Նշված ինստիտուտի կիրառման օրինաչափության պայմանների ու հատկանիշների վերհանումը կոչված է երաշխավորելու և պաշտպանելու անձին, ով կանխում է հանցանքը անհիմն քրեական պատասխանատվության ենթարկվելուց:

ՀՀ քրեական նախկին և նոր օրենսգրքերում այս ինստիտուտի ներառումը զգալիորեն լուծել է այն օրենսդրական բացը, որն առաջանում էր իրավակիրառ պրակտիկայում, քանի որ կիրառվում էր անհրաժեշտ պաշտպանության ինստիտուտը, որն էլ շատ դեպքերում չէր համապատասխանում դեպքի փաստական հանգամանքներին: Նոր օրենսդրության մոտեցումներն անհրաժեշտություն են ստեղծում համակարգային առումով ուսումնասիրել փոփոխություններն ու դրանց արդյունքում առաջացած իրավական հետևանքները:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են մասնավոր գիտական մեթոդներ՝ համեմատական-իրավական, ձևական իրավաբանական վերլուծության: Աշխատանքում կիրառվել են ընդհանուր տրամաբանական մեթոդները:

Հոդվածում հանգել ենք այն եզրակացության, որ տվյալ ինստիտուտի սահմանումն առավել ներառական դարձնելու անհրաժեշտություն կա: Մասնավորապես անհրաժեշտ է ընդգծել քննարկվող ինստիտուտի սոցիալ-իրավական Էությունը՝ պատճառվող վնասի իրավաչափության հիմքերն ու պայմանները, ինչպես նաև անհրաժեշտ է հստակեցնել վնաս պատճառելու թույլատրելի սահմանները: Փորձ է կատարվել ներկայացնելու նոր խմբագրությամբ սահմանում: Նոր օրենսդրության իրողությունների

* Հոդվածը ներկայացվել է 10.08.2022թ., գրախոսվել՝ 10.10.2022թ., տպագրության ընդունվել՝ 30.10.2022թ.:

պայմաններում անհրաժեշտ ենք համարում առանձին ինստիտուտների բաղդատված ուսումնասիրությունը, որն ուղղված է ինչպես պրակտիկայի զարգացմանը, այնպես էլ գիտատեսական հենքի հարստացմանը:

Հիմնաբառեր` քրեական, վնաս պատճառել, հանցանք, արարք, օրենսգիրք, արգելված, օրենսդրական բաց:

Ներածություն

2021թ. հուլիսի 1-ից գործողության մեջ դրված ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում տեղ են գտել կառուցակարգային և ինստիտուցիոնալ փոփոխություններ, որոնք մեծ մասամբ համապատասխանեցվել են Եվրոպական դատարանի և Վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշումներին, միջազգային ստանդարտներին և չափորոշիչներին (այսուհետ` Օրենսգիրք): Փոփոխության են ենթարկվել նաև արարքի հանցավորությունը բացառող հանգամանքները: Օրենսգրքի վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ հեղինակների կողմից խորը ուսումնասիրության և վերլուծության են ենթարկվել իրավակիրառ պրակտիկայում առաջացող խնդիրները, որոնց հիման վրա իրականացվել են փոփոխությունները:

Հեղինակների կողմից և Եվրոպական միության, Եվրոպայի խորհրդի աջակցությամբ հրատարակվել է քրեական նոր օրենսգրքի հայեցակարգային մոտեցումների և նոր ինստիտուտների մեկնաբանման ուղեցույց:

Այնուամենայնիվ, հայեցակարգային մոտեցումների և նոր ինստիտուտների մեկնաբանման ուղեցույցը չի կարելի համարել բավարար և սպառնիչ ուսումնասիրություն, ավելին` այն ոչ միայն չի բացառում, այլև նպաստում է հետագայում առանձին ինստիտուտների` առավել մանրակրկիտ քննությանը: Անհրաժեշտ է հստակեցնել որոշ սահմանումներ ու եզրույթներ: Իբրև քննարկման առարկա ենք առել **հակահրավական ոտնձգություն կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելու ինստիտուտը** (ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրք):

ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի համաձայն` քրեական պատասխանատվության ենթակա չէ այն անձը, որը սույն օրենսգրքով նախատեսված հակահրավական ոտնձգություն կատարած անձին վնաս է պատճառել նրան իրավասու մարմիններին հանձնելու կամ նոր հակահրավական արարքը կանխելու նպատակով բռնելիս, եթե տվյալ իրադրությունում բացակայել են բռնելու այլ` վնաս պատճառելու հետ չկապված միջոցները, կամ դրանց առկայությունը չի գիտակցվել և չէր կարող գիտակցվել բռնողի կողմից, և դրա համար անհրաժեշտ միջոցների սահմանազանցում թույլ չի տրվել:

Հոդվածի էությունից պարզ է դառնում, որ հակահրավականությունը վերաբերում է ոչ միայն քրեահրավական արարքներին, այլև բնորոշ է իրավունքի այլ ճյուղերում իրավախախտումներին կամ հակաօրինականությանը:

Հակահրավական ոտնձգություն կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելու քրեահրավական բնութագիրը ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի համատեքստում

Վերոհիշյալ հոդվածի կիրառումն ըստ էության ուղղված է խրախուսելու մարդկանց վարքագիծը հանցավորության դեմ պայքարում` հանրորեն օգտակար վարքագիծ դրսևորելով պաշտպանել իրենց իրավունքները, օրինական շահերը: Սակայն անթույլատրելի է այդ պաշտպանությունն ընկալել բացարձակության մեջ:

Հակահրավական ոտնձգություն կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելու օբյեկտիվ հիմքը հանդիսանում է նրա կողմից հանցանքի կատարումը և փորձը` խուսափելու իրավապահ մարմիններին ներկայանալը: Անձի կողմից հանցանքի կատարման փաստի վկայության համար պետք է առկա լինեն անհերքելի փաստական

հանգամանքներ: Դրա մասին կարող են վկայել, օրինակ՝ հետքերը, ցուցմունքները, հանցագործության գործիքները, առարկաները և այլ փաստական հանգամանքները: Հանցանքը տվյալ անձի կողմից կատարելու փաստը կարող է հավաստվել լուսանկարների միջոցով:

Հանցանք կատարած անձին վնաս պատճառելու իրավաչափության համար անհրաժեշտ են որոշակի պայմանների առկայություն՝

- Վնասը պատճառվում է բացառապես հանցանք կատարած անձին:
- Վնասը պատճառվում է սահմանափակ ժամանակահատվածում:
- Վնասի պատճառումը հանդիսանում է հարկադրված միջոց:
- Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի վնաս պատճառել:
- Վնասի պատճառմանը պետք է հետևի կոնկրետ նպատակ, որը նախատեսված է ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 33-րդ հոդվածով:
- Վնաս պատճառելիս չպետք է թույլ տրվի դրա համար անհրաժեշտ միջոցների սահմանազանցում:

Այն պահանջը, որ վնասը պետք է պատճառվի միայն հանցանք կատարած անձին, այլ ոչ թե այլ անձանց, նշանակում է, որ եթե հանցանքը կատարել է անմեղաունակ անձը կամ քրեական պատասխանատվության տարիքի չհասած անձը, ապա նման պարագայում բացակայում է 33-րդ հոդվածով նախատեսված բացառող հանգամանքը: Եթե այդ անձանց կողմից հանցանք կատարելուց հետո այնուամենայնիվ հարկադրված պատճառվում է վնաս, որպեսզի նրանց մեկուսացնեն կամ ներկայացնեն վարույթ իրականացնող մարմին, ապա այս պարագայում առկա է ծայրահեղ անհրաժեշտության վիճակ: Վերոգրյալ հոդվածի դրույթները չեն տարածվում այնպիսի իրավիճակների վրա, ինչպես օրինակ՝ հանցանքը կանխելու պահին անձը գտնվում է մոտակայքում և նրան նույնպես պատճառվում է վնաս, օրինակ՝ հրազենի գործադրմամբ հանցանքը կանխելու պահին: Նման իրավիճակում արարքը որակել Օրենսգրքի 33-րդ հոդվածով, այդքան էլ ճիշտ չէ: Տվյալ իրավիճակում արարքը պետք է որակել կամ ծայրահեղ անհրաժեշտության վիճակում կատարված, կամ հիմնավորված ռիսկ, կամ էլ անզգուշությամբ կատարված հանցանք:

Վնաս պատճառելու իրավունքը հանցանք կատարած անձին բռնելիս առաջանում է նրա կողմից հանցանքը սկսելու և բռնվելուց խուսափելու պահից, այլ ոչ թե օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռից հետո:

Կարևոր հանգամանք է հանցանքը կանխողի սուբյեկտիվ ընկալումը, այսինքն՝ այն փաստի գիտակցումը, որ նա հանցանք կատարած անձին բռնելիս վնաս է պատճառում վերջինիս: Սա նշանակում է, որ հանցանքը կանխողը պետք է վստահ լինի, որ կատարվել է հանցանք, այլ ոչ թե վարչական իրավախախտում կամ էլ ընդհանրապես տվյալ պարագայում հանցակազմ առկա չէ: Նման վստահություն պետք է առկա լինի, եթե անձն անձամբ է ակնատես եղել հանցանքին: Չպետք է բացառել նաև այնպիսի իրավիճակներ, երբ անձը, օգտվելով իր հանցանքը կանխելու իրավունքից, հիմնավորված ենթադրել է, որ վնաս է պատճառում հանցանք կատարած անձին, բայց հետագայում դատարանը գալիս է այն եզրահանգման, որ հանցանք կատարած անձն անմեղաունակ է: Տվյալ պարագայում, եթե վնաս պատճառողը հիմնավոր փաստարկներ է բերում, որ տվյալ իրավիճակում չէր գիտակցել և չէր էլ կարող գիտակցել դրա մասին, ապա նա քրեական պատասխանատվության չի ենթարկվի:

Կարող են լինել իրավիճակներ, երբ տեղեկությունը հանցանքի վերաբերյալ ձեռք է բերվում երրորդ անձից: Նման պարագայում ակնատեսներն իրենք կարող են խեղաթյուրել օբյեկտիվ իրականությունը հանցանք կատարած անձի մասին:

Տեսաբան Խալիկովը, անդրադառնալով հիմնախնդրին, նշում է՝ բռնել թույլատրվում է միայն մեղաունակ, ֆիզիկական անձին, ով հասել է քրեական օրենքով սահմանված պատասխանատվության տարիքին (Халиков 25): Չնայած Խալիկովը

այդ հարցը քննարկել է անհրաժեշտ պաշտպանության ինստիտուտի համատեքստում, որում, սակայն, անդրադարձ կա մեր կողմից ուսումնասիրվող թեմային:

Տեսաբան Դիդենկոն հակառակ կարծիքին է: Նա կարծում է, որ վնաս պատճառելու միջոցով հանցանքի կանխումը կարող է դրսևորվել նաև այն անձանց նկատմամբ, որոնք ունակ չեն գիտակցել իրենց գործողությունները: Նրա կարծիքով՝ այդ պարագայում հանցանքը կանխողը ևս գործում է իրավաչափ, քանի որ պաշտպանում է պետության շահերը, կանխում է անձանց կյանքին և առողջությանը սպառնացող վտանգը (Диденко 72):

Խայկովի տեսակետն ի հայտ է գալիս քրեական օրենսգրքով նախատեսված անհրաժեշտ պաշտպանության և նոր խմբագրությամբ սահմանված հակաիրավական ոտնձգություն կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելու ինստիտուտների վերլուծությունից:

Տեսաբանների մեկ այլ խումբ, որոնցից է Տկաչենկոն, կարծում են, որ բռնելու պահին կանխողը չի կարող վստահ լինել ոչ միայն այն հանգամանքի վրա, որ կատարվում է հանցանք, այլ նաև անձի մեղավորության մեջ (Ткаченко 321-322): Նրա կարծիքով՝ անձի վերաբերյալ պետք է պարտադիր առկա լինի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ, միայն այդ դեպքում կիրառելի կլինեն քննարկվող ինստիտուտի նորմերը: Մենք համամիտ չենք արտահայտված տեսակետի հետ: Կարծում ենք, որ, եթե առաջնորդվենք այս կանխավարկածով, ապա կստացվի, որ ցանկացած անձ կարող է մտնել, օրինակ, բնակարան կամ բանկ՝ քրեական օրենքով արգելված արարք կատարելու մտադրությամբ և, վստահ լինելով, որ քրեական պատասխանատվության չի ենթարկվի, դիմել փախուստի:

Որոշ տեսաբաններ կարծում են, որ հրամայական պետք չէ մեկնաբանել այդ ինստիտուտը: Միանշանակ նրանց կողմից ընդունվում է այն հանգամանքը, որ **հանցանք կատարած անձին բռնել** տերմինի ուղղակի մեկնաբանման արդյունքում կարելի է միայն այն անձի նկատմամբ, ով դիմել է փախուստի դատավճիռը օրինական ուժի մեջ մտնելուց կամ քրեակատարողական հիմնարկից: Մնացած դեպքերում խոսքը գնում է այն անձին բռնելու մասին, ով կասկածվում է քրեական օրենսգրքով արգելված արարքի կատարման մեջ (Ռուսաստանի քրեական օրենսգիրք):

Սակայն նշված սահմանման մեջ առկա բացը, որը նաև մեր օրենսգրքում է առկա, ավելի շատ իրավաբանական տեխնիկայի խնդիր է, չի նշանակում, որ քննարկման առարկա հանդիսացող նորմի կիրառումը ընդհանրապես պետք է բացառել:

Համակարծիք ենք այն տեսաբանների հետ, որոնք հնարավոր են համարում հանցանք կատարած անձին վնաս պատճառելը՝ չնայած այն հանգամանքին, որ վերջինիս վերաբերյալ առկա չէ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ, սակայն կան հիմնավոր փաստեր նրա կողմից քրեական օրենսգրքով արգելված արարքի կատարման մասին:

Վերլուծվող ինստիտուտի առանձնահատկություններից մեկն էլ այն է, որ վնասը, որը հասցվում է անձին, կախված է կոնկրետ հանցանքի բնույթից և վտանգավորության աստիճանից: Օրինակ՝ վնաս պատճառելու միջոցով անձին բռնելը կիրառելի չէ նամակագրության կամ հեռախոսային խոսակցությունների գաղտնիության հրապարակման և նմանատիպ արարքների դեպքում: Սովորաբար այդ ինստիտուտը կիրառվում է այն դեպքերում, երբ խոսքը գնում է, օրինակ, գողության, սպանության և նմանատիպ հանցանքների դեպքում, որոնք ունեն բարձր հանրային վտանգավորություն: Այսպես օրինակ՝ եթե անձը սպանել է երկու կամ ավելի անձանց և փորձում է թաքնվել, իսկ իրավապահ մարմնի աշխատակիցը կիրառել է հրազեն նրան բռնելու նպատակով, որի արդյունքում զոհվում է հանցավորին կյանքից, ապա նման իրավիճակում նշված ինստիտուտի կիրառումը կհամարվի իրավաչափ, քանի որ կատարվել էր առանձնապես վտանգավոր հանցագործությունը:

Նշված ինստիտուտի կիրառման իրավաչափության մասին խոսելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել մի շարք այլ հանգամանքներ, օրինակ՝ տարիքը, ֆիզիկական զարգացվածությունը, կատարողների քանակը և այլն: Հանցանք կատարած անձին բռնելը պետք է դիտարկել նրան ազատությունից զրկելու եղանակներից մեկը: Անձի ազատություն տերմինն ունի բարդ կառուցվածք, որն իր մեջ ընդգրկում է՝ սոցիալ-տնտեսական, հոգևոր, քաղաքական և անձնական ազատությունը: Հանցանք կատարած անձին բռնելու ընթացքում սահմանափակվում է նրա անձնական ազատությունը, այսինքն՝ ազատ տեղաշարժվելու, բնակության վայրը փոխելու, ժամանակը տնօրինելու և այլն:

ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 33-րդ հոդվածը նաև սահմանում է, որ չպետք է թույլ տրվի **անհրաժեշտ միջոցների սահմանազանցում**: Այսպիսով՝ հանցանք կատարած անձին բռնելիս վնաս պատճառելը կհանդիսանա իրավաչափ միայն այն դեպքում, եթե հասցված վնասը չի համապատասխանում արարքի և այն կատարող անձի վտանգավորությանը: Նշված միջոցների սահմանազանցման պարագայում այս ինստիտուտը կորցնում է հանրային օգտակարությունը և դառնում է հակաիրավական: Նման իրավիճակը հանգեցնում է քրեական պատասխանատվության:

Իրավաբանական գրականության մեջ բացակայում է միասնական մոտեցում բարձրացված հիմնահարցերի շուրջ: Անդրադարձ այս խնդրին կատարել է տեսաբան Կուդրյավցևը: Նա կարծում է, որ պատճառված վնասը կհամարվի ոչ համարժեք, եթե քրեորեն պատժելի արարք կատարողին կարելի էր վնասագրծել ավելի մեղմ միջոցներով, քան այն վնասը, որ պատճառվել է նրան բռնելիս (Кудрявцев 131):

Ուսումնասիրվող ինստիտուտի սահմանազանցման որակման համար նաև կարևոր է բացահայտել փաստական հանգամանքները, որոնց բազմակողմանի, լրիվ, օբյեկտիվ քննությունը հնարավորություն կտա ամբողջական պատկեր կազմել այս կամ այն իրավիճակի մասին: Դա վերաբերում է այնպիսի օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ հանգամանքներին, ինչպիսիք են՝ ժամը (երեկոյան, առավոտյան և այլն), վայրը (քաղաքը, անտառածածկ տարածք կամ դաշտավայր), եղանակային պայմանները (անձրև, քամի, ձնաբուրք), հանցանքը կանխողի և հանցանք կատարողի ֆիզիկական առանձնահատկությունները և այլն:

Տեսաբան Բաուլինն առանձնացնում է երկու խումբ փաստական հանգամանքներ՝

1. համեմատապես բարենպաստ հանգամանք, երբ անձը ֆիզիկական ուժի առումով ունի ակնհայտ առավելություն հանցանք կատարողի նկատմամբ,
2. ոչ բարենպաստ իրավիճակ կամ փաստական հանգամանք, երբ անձի և հանցանք կատարողի միջև առկա է հավասարություն ֆիզիկական ուժի առումով, ինչպես նաև այն դեպքերում, երբ հանցանք կատարողն ունի առավելություն (Баулин 366):

Հանցանքը կանխելու պահին անձն ի վիճակի չէ պարզելու՝ արդյոք արարքը կատարվում է դիտավորությամբ, թե անզգուշությամբ, թե ընդհանրապես բացակայում է մեղքը: Շատ դեպքերում հանցանքը կանխողը կարող է միայն ընկալել արարքը և դրա վտանգավորության աստիճանը, այսինքն՝ օբյեկտիվ պատճառները:

Սրա հետ միաժամանակ դժվարություն է առաջացնում որակելու՝ որքանով են Եական կատարվող հանցանքի համատեքստում հանրային վտանգավորության բնույթը և աստիճանը (Савинов 54): Արդարացիորեն իրավաբանական գրականության մեջ նշվում է, որ հանրային վտանգավորությունը **չի կարելի վերագրել զգայական ընկալմանը**: Սա այն չափանիշն է, որը խիստ գնահատողական է: ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքը ևս հրաժարվել է **հանրային վտանգավորություն** տերմինից՝ դրա փոխարեն օգտագործելով **հակաիրավականություն** տերմինը:

Ռուսաստանի Դաշնության քրեական օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի համաձայն՝ *հանցագործություն չի համարվում անձին վնաս պատճառելը, ով կատարել է*

հանցագործություն, նրան բռնելու և իրավապահ մարմիններին հանձնելու համար և նրա կողմից նոր հանցագործությունները կանխելուն, եթե այլ եղանակներով նման անձին վնասագործելը անհնար է, եթե թույլ չի տրվել անհրաժեշտ միջոցների սահմանազանցում (ՌԴ քրեական օրենսգրքը):

Ինչպես տեսնում ենք ՌԴ և ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքերի սահմանումները գրեթե համանման են, բայց ի տարբերություն ՀՀ օրենսդրության՝ կիրառված չէ **հակաիրավական արարք** տերմինը, այլ նշվում է **հանցագործություն կամ հանցանք**, որն էլ տարածական մեկնաբանման առիթ չի տալիս:

Կարծում ենք՝ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի հակաիրավական բառը կարելի է փոխարինել **քրեական օրենսգրքով արգելված** բառերով: Հասկանալի է, որ արարքը համարվում է հանցանք միայն, եթե առկա է դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ, սակայն իրամայական պետք չէ մեկնաբանել այս ինստիտուտը:

Եզրակացություն

Առաջարկում ենք ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ *Քրեական պատասխանատվության ենթակա չէ, այն անձը, որը քրեական օրենսգրքով արգելված արարք կատարած անձին վնաս է պատճառել նրան իրավասու մարմիններին հանձնելու կամ սույն օրենսգրքով արգելված նոր արարքը կանխելու նպատակով բռնելիս, եթե տվյալ իրադրությունում բացակայել է բռնելու այլ՝ վնաս պատճառելու հետ չկապված միջոցները, կամ դրանց առկայությունը չի գիտակցվել և չէր էլ կարող գիտակցվել բռնողի կողմից, և դրա համար անհրաժեշտ միջոցների սահմանազանցում թույլ չի տրվել:*

Նոր սահմանման մեջ բացակայում է **հանցանք** բառը, որպեսզի բացառվեն դրա հասկացության մեկնաբանման դժվարությունները:

Միաժամանակ նշվում է արարք բառը, որը հանդիսանում է հանցանքի պարտադիր հատկանիշ, իսկ **քրեական օրենսգրքով արգելված** տերմինը հստակ արձանագրում է, որ արարքը վերագրվում է ոչ թե բոլոր իրավախախտումներին (հակաիրավական արարքներին), այլ միայն հանցանքներին:

Ամփոփելով վերը նշվածը՝ կարելի է պնդել, որ քննարկվող ինստիտուտը կարևոր սոցիալ-իրավական տարր է հասարակական հարաբերություններում: Այն հանցավորության դեմ պայքարի հիմնական ինստիտուտներից մեկն է, որը կոչված է օգնելու օրինապաշտ քաղաքացիներին՝ ունենալու ակտիվ դերակատարություն անձի, հասարակության, պետության շահերի պաշտպանության համար: Սակայն նման իրավիճակի քննարկումը կլինի տեղին միայն որոշակի կանոնների խիստ առկայության պարագայում: Հակառակ դեպքում նման գործողությունը, որը կատարվում է բռնողի կողմից, կդիտվի քրեորեն պատժելի: Միաժամանակ, քանի որ օրենսդիրը շնորհում է անձանց որոշակի խմբին, այդ թվում՝ նաև իրավապահ մարմինների աշխատակիցներին լրացուցիչ իրավունքներով՝ զենքի կիրառումը, ապա նրանց գործողությունների իրավաչափության գնահատման չափորոշիչները կրում են յուրահատուկ բնույթ:

Սակայն այդ ինստիտուտի լիարժեք իրացումն ապահովելու համար այն պիտի լինի նվազ խոցելի և առավել ներառական:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքը. Ուժի մեջ մտնելու ժամկետը 01.07.2022: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=165138>

2. *Քրեական նոր օրենսգրքի հայեցակարգային մոտեցումների և նոր ինստիտուտների մեկնաբանման ուղեցույց* (<https://rm.coe.int/new-criminal-code-guidelinearm/1680a72c57?fs=e&s=c1>).

3. Баулин, Юрий. *Уголовно-правовые проблемы учения об обстоятельствах, исключающих преступность (общественную опасность и противоправность) деяния: Дисс. ... д-р юрид наук, Харьков, 1991, 366.*

4. Диденко, Виктор. *Правомерность причинения вреда преступнику при задержании*. учеб. Пособие/ В.П.Диденко.-Киев: Н.И и РИО Киев.высш.шк.МВД СССР,1984.-72.

5. Кудрявцев, Владимир. *Правовое поведение: норма и патология*. М., 1982, 131.

6. Российское уголовное право. Общая часть/ Под. Ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. С. 248; Сидоров Б.В. Причинение вреда при задержании преступника// Сов. Юстиция. 1990. № 3, 24. 25.

7. Савинов, Андрей. *Причинение вреда при задержании лица, совершившего преступление, как обстоятельство, исключающее преступность деяния: Дисс. ... юрид. Наук. -М., 2002, . 54.*

8. Ткаченко, Василий. *Уголовное право, Общая часть/Отв. Ред.Б.В.Здравомыслов*. М.,1996, 321,322.

9. *Уголовный кодекс Российской Федерации” от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред.от14.07.2022, с изм. От 18.07.2022) (с.изм, и доп.,вступ. в. силу с 25.07.2022), www.consultant.ru/.*

10. Халиков, Аслям. *Необходимая оборона по советскому уголовному праву: автореф.дис. ...канд юрид наук: 12.00.08/ Н. Халиков.- Алмм-Ата, 1970.-25.*

WORKS CITED

1. ՆԻ կ'րեական նոր օրենսգրքի, շնչի մեյ մտնելու շնչմեյ 01.07.2022. [New Criminal Code of RA, effective date 07.01.2022], (In Armenian).

2. K'reakan nor orensgrk'i hayets'akargayin motets'umneri yev nor institutneri meknabanman ughets'uyts', [A Guide to Conceptual Approaches and Interpretation of New Institutions of the New Criminal Code]. (In Armenian).

3. Baulin, Yuriy. Ugolovno-pravovyye problemy ucheniya ob obstoyatel'stvakh, isklyuchayushchikh prestupnost' (obshchestvennyuyu opasnost' i protivopravnost') deyaniya: Diss. ... d-r yurid nauk, Khar'kov. 1991, 366. [Criminal-legal |Problems of the Doctrine about the Circumstances Excluding Crime (Social Danger and Wrongfulness) of the act: Diss. ... Doctor of Law, Kharkiv. 1991, 366.] (In Russian)

4. Didenko, Viktor. Pravomernost' prichineniya vreda prestupniku pri zaderzhanii: ucheb. Posobiye/ V.P.Didenko.-Kiyev: N.I i RIO Kiyev.vyshsh.shk.MVD SSSR, 1984.-72.[The Legitimacy of Causing Harm to a Criminal during Detention: textbook. Allowance / V.P.Didenko.-Kyiv: N.I and RIO Kiev.higher school of the Ministry of Internal Affairs of the USSR, 1984.-72.), (In Russian)

5. Kudryavtsev, Vladimir. Pravovoye povedeniye: norma i patologiya. M., 1982, 131.[Vladimir. Legal Behavior: Norm and Pathology. M., 1982, 131.] (In Russian)

6. Rossiyskoye ugovnoyeye pravo. Obshchaya chast'/ Pod. Red. V. N. Kudryavtseva, A. V. Naumova.S. 248; Sidorov B.V. Prichineniye vreda pri zaderzhanii prestupnika// Sov. Yustitsiya. 1990. № 3, 24. 25. [Russian Criminal Law. General part / Under. Ed. V. N. Kudryavtseva, A. V. Naumova.S. 248; Sidorov B.V. Causing Harm during the Arrest of a Criminal // Sov. Justice. 1990. No. 3, 24. 25.] (In Russian)

7. Savinov, Andrey. Prichineniye vreda pri zaderzhanii litsa, sovershivshego prestupleniye, kak obstoyatel'stvo, isklyuchayushcheye prestupnost' deyaniya: Diss. ...

jurid. Nauk. -M., 2002, . 54. [Causing Harm during the Arrest of a Person who Committed a Crime, as a Circumstance Excluding the Criminality of the Act: Diss. ... legal Sciences. -M., 2002, . 54.] (In Russian)

8. Tkachenko, Vasiliy. Ugolovnoye pravo, Obshchaya chast'/Otv. Red.B.V.Zdravomyslov.M.,1996, 321,322.[Criminal law, General part / Resp. Ed. B.V. Zdravomyslov. M., 1996, 321,322.] (In Russian)

9. Ugolovnyy kodeks Rossiyskoy Federatsii” ot 13.06.1996 N 63-F3 (red.ot14.07.2022, s izm. Ot 18.07.2022) (s.izm, i dop.,vstup. v. silu s 25.07.2022),[Criminal Code of the Russian Federation " dated 06/13/1996 N 63-F3 (as amended on 07/14/2022, as amended on 07/18/2022) (as amended, and additional, effective from 07/25/2022)] (In Russian)

10. Khalikov, Aslyam. Neobkhodimaya oborona po sovetскому ugolovnomu pravu: avtoref.dis. ...kand jurid nauk: 12.00.08/ N. Khalikov.- Almm-Ata, 1970.-25. [Necessary Defense in Soviet Criminal Law: Abstract of the thesis. ... Candidate of Law Sciences: 12.00.08 / N. Khalikov.- Almm-Ata, 1970.-25] (In Russian)

THE CRIMINAL CHARACTERISTICS OF CAUSING DAMAGE TO A PERSON WHO COMMITTED AN ILLEGAL OFFENSE IN THE CONTEXT OF THE NEW CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

HAYK MKRTCHYAN

Movses Khorenaci University, Chair of Law.

Ph.D. in Law,

Yerevan, The Republic of Armenia

The purpose of the article is to study and identify the criminal law features of the institution of harming the person who committed illegal harassment. Its place in legal institutes among the circumstances excluding the criminality of the act, also its difference from other circumstances excluding the criminality of the act. One of the important criminal law institutions for the prevention of crime is to cause harm while catching a person who has committed a crime.

Highlighting the conditions and features of the pattern of application of the mentioned institution is meant to guarantee and protect the person who prevents the crime from being unjustly prosecuted. The inclusion of this institute in the former and new criminal codes of the Republic of Armenia significantly solved the legislative gap that arose in law enforcement practice, because the institution of necessary protection was applied. In many cases it did not correspond to the factual circumstances of the case.

During the research, private scientific methods were used: comparative-legal, formal legal analysis, historical methods. The work also used general logical methods: induction, deduction.

Summing up, it is necessary to make certain changes in the definition of this institution. In particular, the socio-legal nature of the given institution, the bases and conditions of the legality of the damage caused, the permissible limits of causing damage should be clarified.

Key words: *crime, cause damage, criminal, code, prohibited, act, legislative gap.*

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА ЛИЦУ, СОВЕРШИВШЕМУ ПРОТИВОПРАВНОЕ ДЕЯНИЕ В КОНТЕКСТЕ НОВОГО УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

ԱԿՄԿՐՏՅԱՆ

*преподаватель кафедры юриспруденции
университета имени Мовсеса Хоренаци,
кандидат юридических наук,
г. Ереван, Республика Армения*

Цель статьи заключается в изучении и выявлении уголовно-правовых особенностей института причинения вреда лицу, совершившему противоправное действие, его места среди обстоятельств, исключающих преступность деяния, а также его отличие от других обстоятельств, исключающих преступность деяния. Одним из важных уголовно-правовых институтов профилактики преступлений является причинение вреда при поимке лица, совершившего преступление. Выделение условий и особенностей порядка применения указанного института призвано гарантировать и защитить лицо, препятствующее преступлению, от несправедливого привлечения к ответственности.

Включение этого института в прежний и новый уголовные кодексы РА существенно устранило законодательный пробел, возникший в правоприменительной практике, поскольку применялся институт необходимой обороны, который во многих случаях не соответствовал фактическим обстоятельствам преступления.

В ходе исследования использовались сравнительно-правовой, формально-правовой анализ, исторические методы. В работе также использовались общелогические методы индукции и дедукции.

В статье мы приходим к выводу о необходимости внесения изменений в определение данного института. В частности, следует уточнить социально-правовую природу данного института, основания и условия правомерности причинения вреда и допустимые пределы причинения вреда.

Ключевые слова: *причинения вреда, кодекс, деяние, запрещенный, уголовное, преступление, пробел в законодательстве.*